

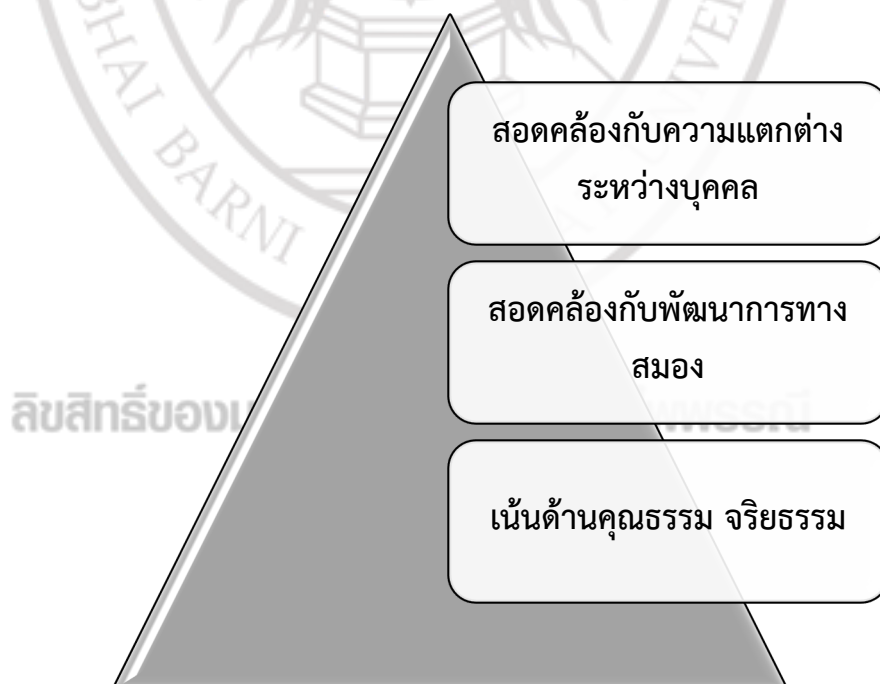
บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การออกแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน กระบวนการออกแบบการจัดการเรียนการสอนนั้นควรเริ่มต้นจากการศึกษาหลักการออกแบบที่เหมาะสม และศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องเพื่อบูรณาการหลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดในบทนี้จึงเกี่ยวข้องกับการนำเสนอหลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งเป็นหลักการที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอแนะให้ครูนำไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอน และนำเสนอกระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้บริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

หลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้โดยการจัดวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ให้สามารถพัฒนาตนเองได้ การจัดการเรียนการสอนควรเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ ได้ลงมือศึกษาค้นคว้า คิด แก้ปัญหา และปฏิบัติงานเพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนจัดสถานการณ์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ (2553: 9-10) ระบุหลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 หลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 9-10)

การจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญของความแตกต่างระหว่างผู้เรียนเพื่อวางรากฐานชีวิตให้เจริญงอกงามอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา การจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบ และแสดงออกถึงศักยภาพของตนเอง ครูผู้สอนจึงควรมีข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคลสำหรับใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและนำไปพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับการทำงานของสมอง การเชื่อมโยงวงจรสมอง พัฒนาการทางอารมณ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยใช้ประสบการณ์ตรงด้านร่างกายที่เป็นรูปธรรม ข้อเท็จจริงและทักษะด้านต่างๆ ที่ปรากฏในชีวิตจริงตามธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม

การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม ได้รับรู้ เกิดการยอมรับ เห็นคุณค่าและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นลักษณะนิสัยที่ดี

การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ซึ่งเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน โดยมีเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานกรอบมาตรฐานการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา

ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เช่น กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และกระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย เป็นต้น ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับการใช้สื่อ การพัฒนาสื่อ การใช้แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

หลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. การปรับความคิดของครูให้มองนักเรียนบนพื้นฐานของความรัก ความเข้าใจว่า นักเรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ ครูเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน และพร้อมเอื้ออำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิด ได้ลงมือปฏิบัติจริง ครูพร้อมให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ เสริมแรงให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีศักยภาพในการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนให้ถึงศักยภาพสูงสุด คือ ผู้เรียนได้พัฒนาตนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม หลังเรียนหรือหลังกิจกรรม มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง ภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติ

3. การยึดชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการคิดเชิงระบบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรูปแบบการคิดของตนเอง ค้นพบตนเอง

4. การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลและหลักการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา

5. การจัดประสบการณ์โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ บูรณาการคุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน ถือว่าผู้สอนทุกคนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนยึดหลักคุณธรรม และพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2577 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-Centered Approach) คือ แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยการใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 19-20) กล่าวสรุปถึงลักษณะของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดไว้ว่าเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่...

- มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
- ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
- ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 11) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับ

ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้คิด ค้นคว้า ได้ปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

บทบาทของผู้สอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน (กรมวิชาการ. 2544 : 21) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผู้อำนวยความสะดวกจะทำหน้าที่ ดังนี้ (ชาติ แจ่มนุช และคณะ ม.ป.ท.)

1. **เป็นผู้จัดการ (Manager)** เป็นผู้กำหนดบทบาทให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมทำกิจกรรม แบ่งกลุ่มหรือจับคู่ เป็นผู้อบรมหมายงานหน้าที่ความรับผิดชอบแก่นักเรียนทุกคนจัดการให้ทุกคนได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถความสนใจของตน

2. **เป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม (An active participant)** เข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มจริงๆ พร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็นหรือเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของนักเรียนขณะทำกิจกรรม

3. **เป็นผู้ช่วยเหลือและแหล่งวิทยาการ (Helper and resource)** คอยให้คำตอบเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ ตัวอย่างเช่น คำศัพท์หรือไวยากรณ์ การให้ข้อมูลหรือความรู้ในขณะที่นักเรียนต้องการ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

4. **เป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and encourager)** ช่วยสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์หรือให้คำแนะนำที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

5. **เป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor)** คอยตรวจสอบงานที่นักเรียนผลิตขึ้นมาก่อนที่จะส่งต่อไปให้นักเรียนคนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความถูกต้องของคำศัพท์ ไวยากรณ์ การแก้คำผิด อาจจะทำได้ทั้งก่อนทำกิจกรรม หรือบางกิจกรรมอาจจะแก้ทีหลังได้

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้สอนสมัยใหม่กับสมัยเก่าจะแตกต่างกัน ดังนี้

ผู้สอนสมัยใหม่	ผู้สอนสมัยเก่า
1. สอนนักเรียนโดยวิธีบูรณาการเนื้อหาวิชา	1. สอนแยกเนื้อหาวิชา
2. แสดงบทบาทในฐานะผู้แนะนำ (Guide) ประสพการณ์ทางการศึกษา	2. มีบทบาทในฐานะตัวแทนของเนื้อหาวิชา (Knowledge)
3. กระตือรือร้นในบทบาทความรู้สึกของนักเรียน	3. ละเลยเฉยเมยต่อบทบาทของนักเรียน
4. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนของหลักสูตร	4. นักเรียนไม่มีส่วนร่วมแม้แต่จะพูดเกี่ยวกับหลักสูตร
5. ใช้เทคนิคการค้นพบด้วยตนเองของนักเรียนเป็นกิจกรรมหลัก	5. ใช้เทคนิคการเรียนโดยการท่องจำเป็นหลัก
6. มีการเสริมแรงหรือให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ มีการใช้แรงจูงใจภายใน	6. มุ่งเน้นการให้รางวัลภายนอก เช่น เกรด แรงจูงใจภายนอก
7. ไม่เคร่งครัดกับมาตรฐานทางวิชาการจนเกินไป	7. เคร่งครัดกับมาตรฐานทางวิชาการมาก
8. มีการทดสอบเล็กน้อย	8. มีการทดสอบสม่ำเสมอเป็นระยะ
9. มุ่งเน้นการทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมมือ	9. มุ่งเน้นการแข่งขัน
10. สอนโดยไม่ยึดติดกับห้องเรียน	10. สอนในขอบเขตของห้องเรียน
11. มุ่งสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ให้นักเรียน	11. เน้นย้ำประสบการณ์ใหม่เพียงเล็กน้อย
12. มุ่งเน้นความรู้ทางวิชาการและทักษะด้านจิตพิสัยเท่าเทียมกัน	12. มุ่งเน้นความรู้ทางวิชาการเป็นสำคัญละเลยความรู้สึกด้านจิตพิสัยหรือทักษะ
13. มุ่งเน้นการประเมินกระบวนการเป็นสำคัญ	13. ประเมินกระบวนการเล็กน้อย

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบบทบาทของผู้สอนสมัยใหม่กับสมัยเก่าจะแตกต่างกัน

จากตารางจึงสรุปได้ว่า ผู้สอนสมัยใหม่จะจัดกิจกรรมโดยเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ

ลักษณะการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะสรุปได้เป็นคำ CHART PIG ดังนี้

1. **C = Construct** หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ และเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

2. **H = Happiness** หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจาก ประการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจ สาระการเรียนรู้สนใจให้สนใจใฝ่ศึกษาค้นคว้าศึกษา ทำทนายให้แสดงความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สอง ปฏิสัมพันธ์ (inter-action) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

3. **A = Active learning** หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลอง รายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ จัดสิ่งเร้า เสริมแรง ให้คำปรึกษา และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

4. **R = Resources** หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งบุคคลและเครื่องมือ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางที่เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่างๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์”

5. **T = Thinking** หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคร่อม คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูกทาง คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น (ทิตินา เขมมณีและคณะ. 2543 : 55 - 59) การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีวิจารณญาณในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนจนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผล อันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

6. **P = Participation** หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมายงานร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัด ความสามารถ

ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน และสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

7. I = Individualization หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนให้ความเป็นเอกัตบุคคล ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ มากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกัน โดยมีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้และมีวิธีการเรียนรู้ที่ต่างกัน

8. G = Good Habit & Group Process หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ฯลฯ และลักษณะนิสัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่นการฝึกเป็นผู้นำและผู้ตาม และการเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น

ทั้งหมดที่กล่าวมา สามารถสรุปให้ง่ายแก่การจำได้เป็นคำว่า “GHART PIG” ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้

วิธีการของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการ เป็นการสอนที่ผู้สอนหลีกเลี่ยงการเป็นผู้บอกความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่จะจัดให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เหมาะสมกับธรรมชาติ และวัยของผู้เรียนเหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา และเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง **กระบวนการ** คือ แนวทางดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีขั้นตอน ซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (สงบ ลักษณะ. 2534 : 12) ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีกระบวนการจึงหมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบแล้วบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการ ผู้สอนควรได้ปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นเป้าหมายของการใช้ทักษะกระบวนการ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ. 2534 : 41)

1. เป็นผู้ทำงานโดยคำนึงถึงความจำเป็นหรือประโยชน์ หรือคุณค่าของงานที่มีต่อส่วนรวมก่อนลงมือทำ

2. เป็นผู้ที่ใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดและวิธีการที่หลากหลาย พร้อมจะรับพิจารณาข้อเสนอแนะจากผู้อื่นเสมอ แม้ว่าตนเองจะยังไม่เห็นด้วย และไม่หยุดมั่นถ้อยมั่นกับวิธีการเดิมหรือแนวคิดเดิมจนเปลี่ยนแปลงไม่ได้

3. เป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง หลังจากได้รับฟังแนวความคิดต่างๆ โดยพิจารณาเลือกอย่างมีเหตุผลไม่ลำเอียง

4. เป็นผู้ที่กำหนดหรือวางแผนการทำงานล่วงหน้าก่อนลงมือปฏิบัติจริงทุกครั้ง

5. เป็นผู้ที่คอยติดตามตรวจสอบผลการทำงานเป็นระยะๆ พร้อมทั้งปรับปรุงการทำงานของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิมอยู่เสมอ

6. เป็นผู้ที่มีความพอใจในการทำงาน และปฏิบัติงานของตนทุกครั้งด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 85 - 87) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 8 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. Construct เป็นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญ หรือความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ และเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

2. Happiness เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากประการหนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจ สาระการเรียนรู้ชวนให้สนใจใฝ่ศึกษาค้นคว้า ทำท่ายให้แสดงความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สอง ปฏิสัมพันธ์ (Inter - action) ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้

3. Active Learning เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลอง รายงาน ทำโครง งานสัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัส

ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อจัดสิ่งเร้า เสริมแรง ให้คำปรึกษา และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

4. Resources เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งบุคคลและเครื่องมือ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ (เช่นชุมชนครอบครัวองค์กรต่างๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยีตามหลักการที่ว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์”

5. Thinking เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเสริมทักษะกระบวนการทางความคิดโดยการฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมตลอดจนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน และมีเหตุผล อันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

6. Participation เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงานวางแผนเป้าหมายงานร่วมกัน และมีโอกาสเลือกงาน หรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน และสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

7. Individualization เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนให้ความเป็นเอกลักษณ์บุคคล ครูผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกัน โดยมีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ และมีการเรียนรู้ที่ต่างกัน

8. Good habit & Group Process เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละฯลฯ และลักษณะนิสัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น การฝึกเป็นผู้นำและผู้ตาม การเห็นคุณค่าของการปฏิบัติงาน เป็นต้น

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็น

การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ที่ตนต้องการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีในอนาคต

กระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวข้างต้นว่าการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน การออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้น ควรยึดหลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการออกแบบการจัดการเรียนการสอน เนื่องจาก การออกแบบการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชานั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอน และการออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งต้องสอดคล้องเหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละรายวิชา สิ่งสำคัญที่ขาดเสียไม่ได้ คือ การเสริมสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้สอนในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม หลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับบริบท ธรรมชาติของแต่ละรายวิชา ธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้สอนจึงจำเป็นต้องนำแนวคิดหลักการมาปรับให้เข้ากับบริบทของตนเอง จากเหตุผลดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาอาจารย์ในฐานะที่เป็นผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสนับสนุนให้ผู้สอนนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน สภามหาวิทยาลัยจึงกำหนดนโยบายสำคัญเพื่อพัฒนาผู้สอนให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

โครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนรายวิชาบรรยาย และการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติ

2. เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสู่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาบรรยายและรายวิชาปฏิบัติ

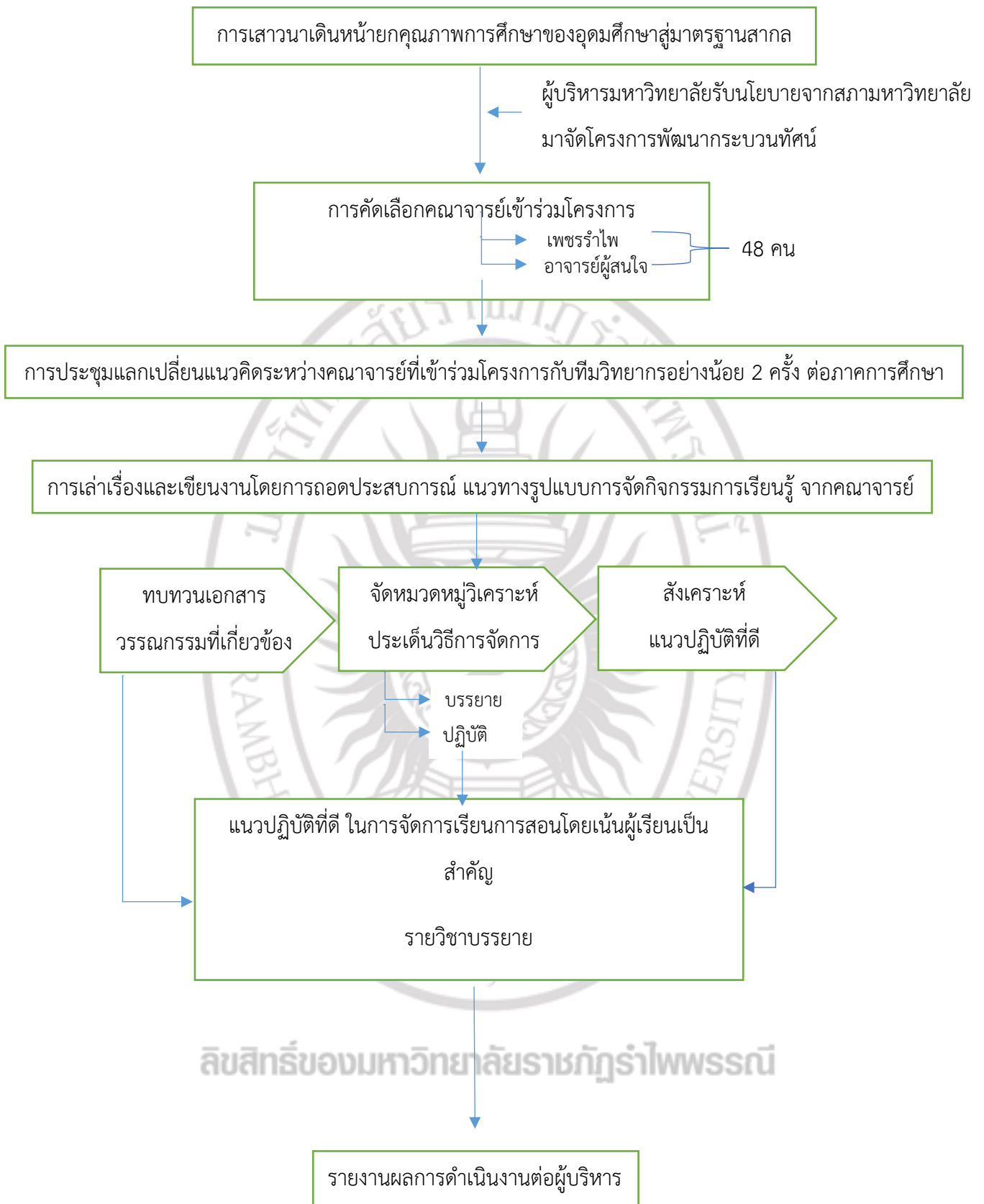
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีมุ่งเน้นพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพโดยส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมหาวิทยาลัยวางแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้ และวางแผนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยออกแบบโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2 ระยะ การดำเนินงานระยะที่ 1 มุ่งเน้นค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และระยะที่ 2 มุ่งเน้นการนำแนวปฏิบัติที่ดีสู่การขยายผลไปสู่อาจารย์ท่านอื่นๆ ที่สนใจ

การดำเนินงานโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระยะ ที่ 1

การออกแบบการดำเนินงานโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระยะที่ 1 เริ่มต้นจากโครงการอภิปราย “เดินหน้า...ยกคุณภาพการศึกษาของอุดมศึกษาไทยสู่มาตรฐานสากล” จัดเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ณ หอประชุมสิริราไพพรรณ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงมอบนโยบายให้กองบริการการศึกษาดำเนินการจัดโครงการ การดำเนินงานระยะที่ 1 จึงเป็นการรวบรวมองค์ความรู้และแนวปฏิบัติจากผู้สอนที่เป็นต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนโดยคัดเลือกอาจารย์เข้าร่วมโครงการจำนวน 48 คน เพื่อประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวปฏิบัติ นำเสนอแนวปฏิบัติของตนเอง เพื่อนำไปสู่การค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังแสดงในภาพที่ 2.2

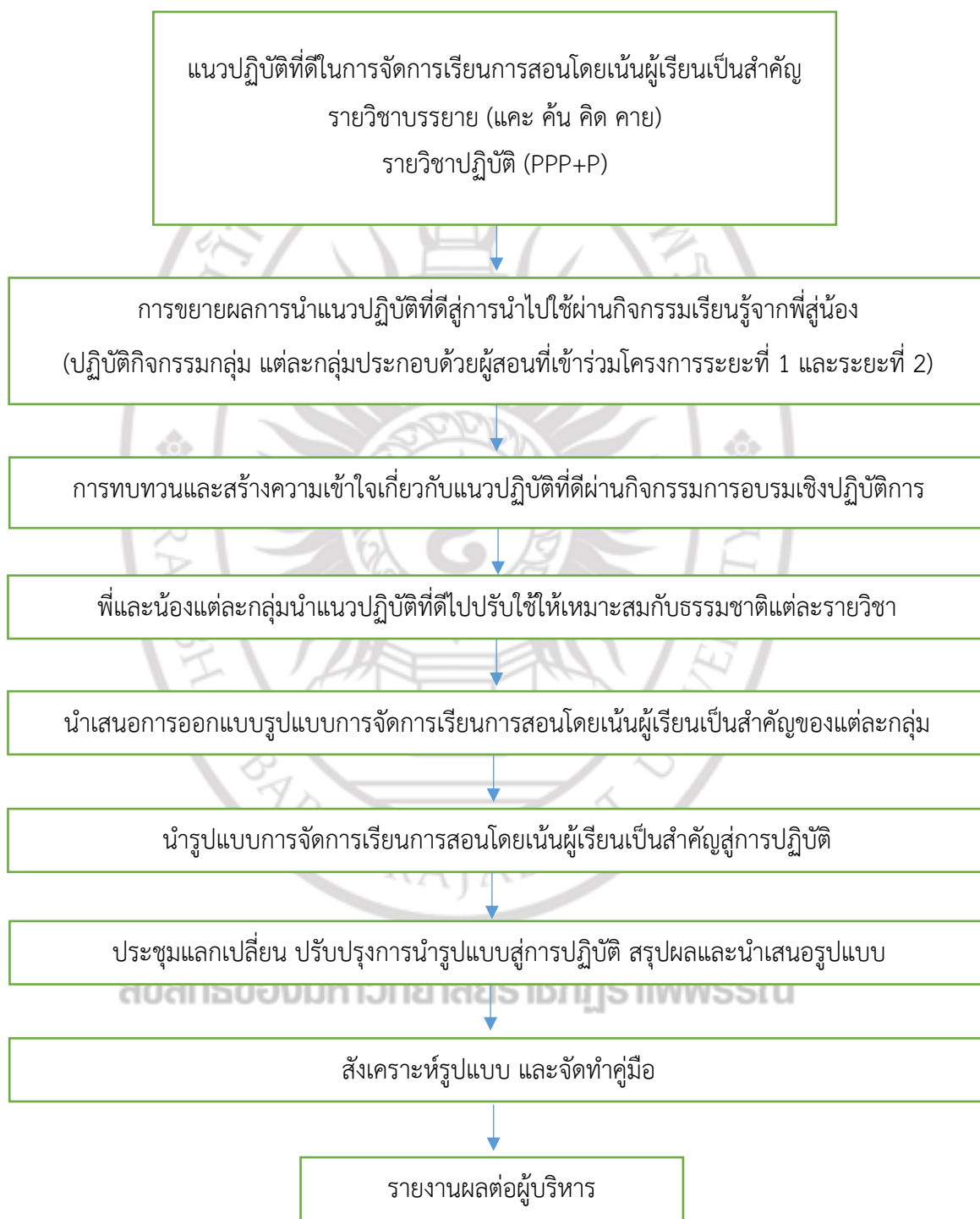

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 2.2 การดำเนินงานโครงการพัฒนากระบวนทัศน์การเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระยะที่ 1

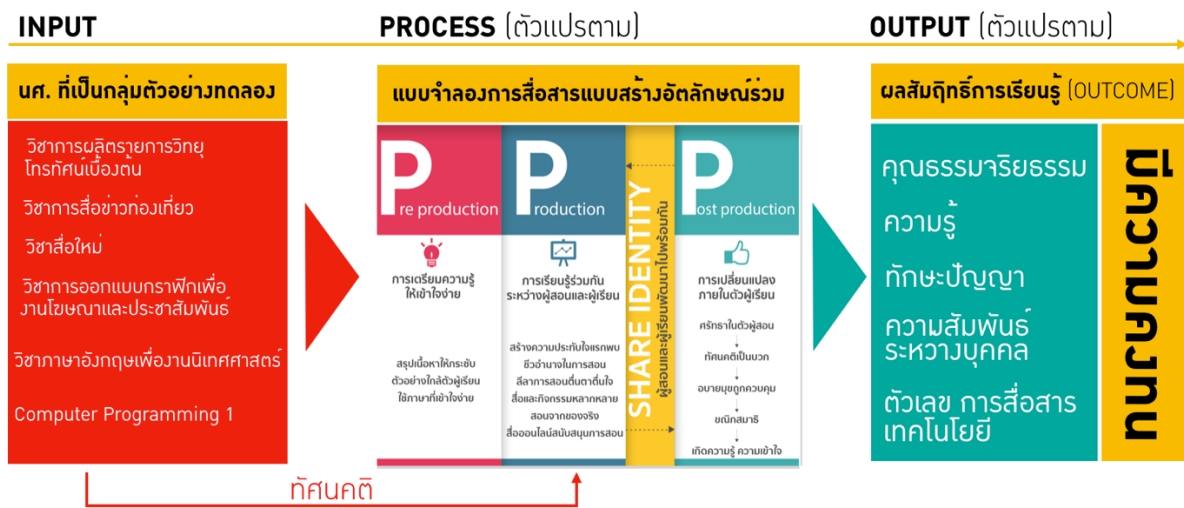
การดำเนินงานโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญระยะที่ 2 ผลการดำเนินงานโครงการ ระยะที่ 2 นำไปสู่การค้นพบแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับการจัดการเรียนการสอนรายวิชาบรรยาย และรายวิชาปฏิบัติ ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีจึงสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการขยายผลไปสู่ผู้สอนท่านอื่นๆ ในมหาวิทยาลัย โดยจัดโครงการระยะที่ 2 ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานดังแสดงในภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 การดำเนินงานโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รุ่นที่ 2

การออกแบบการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญควรบูรณาการระหว่างหลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ความสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เข้ากับบริบทของการจัดการศึกษานั้นๆ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีดำเนินการโดยจัดทำโครงการ 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 มุ่งเน้นการค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีจากคณาจารย์ที่มีประสบการณ์และคณาจารย์ผู้สนใจพัฒนาตนเอง ส่วนระยะที่ 2 มุ่งเน้นการนำแนวปฏิบัติที่ดีขยายผลสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียนผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคณาจารย์ผู้เข้าร่วมโครงการระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อนำไปสู่การค้นพบแนวปฏิบัติที่ดีที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสาขาวิชา หรือแต่ละหลักสูตร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.4 แบบจำลองการสื่อสารแบบสร้างอัตลักษณ์ร่วมกับผู้เรียน